

Nr 67.

Ankom till riksdagens kansli den 18 november 1943 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 15 oktober 1943 dagtecknad proposition, nr 361, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

Härigenom förordnas, dels att 1 §, 16 §, 25 § 2 mom. och 43 §¹ lagen den 21 juni 1940 om krigsskadeersättning skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att till 2 §² nämnda lag skall fogas ett nytt moment, betecknat 4 mom., av den lydelse nedan sägs, dels ock att till samma lag skall fogas ett nytt kapitel, betecknat 6 kap., med den överskrift och det innehåll som nedan angives.

1 §.

För skada å egendom här i riket i följd av krig, vari riket kommit, skall, i den mån sådan krigsskada ej gottgöres i annan ordning, beredas ersättning genom statlig krigsförsäkring i den omfattning och på de villkor som i 1—5 kapitlen stadgas.

Ersättning genom sådan försäkring skall ock under enahanda förutsättning som nyss nämnts beredas för skada å egendom här i riket i följd av krig, vari riket icke indragits (krigsskada under neutralitetstid), och gälle härom vad i 6 kapitlet stadgas.

Krigsskada å fiskefartyg, som har en bruttodräktighet understigande tjuvu registerton och är stationerat här i riket, skall, liksom sådan skada å ombord därå befintlig egendom, ersättas såsom ovan sägs även där skadan uppkommit under det fartyget nyttjats till fiske utanför den svenska territorialgränsen.

¹ Senaste lydelse av dessa lagrum se SFS 1940:980.

² Senaste lydelse se SFS 1940:980.

2 §.

4 mom. Konungen äger förordna, att från lagens tillämpning skall undantagas egendom, som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till största delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat.

16 §.

Ersättning enligt — — — erforderliga förbrukningsartiklar.

Ersättning utgår jämväl för krigsskada å fartyg, som är under byggnad å varv och ännu ej blivit sjösatt, såframt fartyget är brandförsäkrat i svenskt försäkringsbolag eller i utländsk försäkringsanstalt med rätt att driva försäkringsrörelse här i riket; och skall krigsskadenämnden i fråga om samtliga å varje särskilt varv under byggnad varande fartyg, som här avses, bestämma, att de skola anses tillhöra endera av de i första stycket angivna egendomsgrupperna. Med brandförsäkring förstås här även försäkring mot brandskada, som meddelats i form av sjöförsäkring.

Har egendom — — — å egendomen.

25 §.

2 mom. Från bestämmelserna i detta kapitel undantagas:

a) fartyg (båt, pråm), vilket är avsett att nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål, som med handelssjöfarten äger gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- eller dykeriföretag, så ock fiskefartyg, som har en bruttodräktighet av minst tjugu registerton, ävensom ombord å sålunda undantagna fartyg befintliga tillbehör;

b) luftfartyg;

c) smycken, ädla — — — äkta pärlor.

43 §.

Krigsskadenämndens beslut må ej överklagas. Finner nämnden att beslut, varigenom ersättning vägrats eller yrkad ersättning till beloppet nedsetts, blivit oriktigt i följd av nämndens förbiseende eller felaktig upplysning eller på grund av att omständighet eller bevis av beskaffenhet att inverka på ärendets avgörande icke varit nämnden bekant, äger nämnden dock upptaga ärendet till förnyad prövning.

Den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma eller rörande fråga huruvida eller i vad mån, vid tillämpning av 17, 21, 26 eller 30 §, kan å brand- eller sjöförsäkringsavtal grundas rätt till ersättning eller skyldighet att erlägga avgift, äger utan hinder av vad i första stycket stadgas instämma sin talan till domstol inom en månad från det han fick meddelande om beslutet.

6 kap. Krigsskada under neutralitetstid.

45 §.

Vad i 1—5 kapitlen finnes stadgat skall med nedan angivna undantag äga motsvarande tillämpning å krigsskada under neutralitetstid.

46 §.

Värdering av krigsskada under neutralitetstid å fastighet, som avses i 2 kapitlet, skall verkställas snarast möjligt efter det anmälan om skadan inkommit.

47 §.

Ersättning för krigsskada under neutralitetstid utbetalas å tid, som krigsskadenämnden för varje särskilt fall bestämmer. Ränta gottgöres ej.

48 §.

Konungen äger förordna huruvida och vid vilken tidpunkt utdebitering av bidrag eller avgifter skall ske till tackande av belopp, som utgivits eller beräknas komma att utgivas i ersättning för krigsskador under neutralitetstid eller såsom kostnad för krigsskadenämndens verksamhet under sådan tid.

49 §.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet, skall vara undantagen från försäkring för krigsskada under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör förbehåll därom hos försäkringsgivaren vid försäkringsavtalets ingående.

50 §.

Krigsskada under neutralitetstid skall, vid äventyr som stadgas i 35 §, anmälas hos krigsskadenämnden inom tre månader efter erhållen kännedom om skadan. I varje fall förloras rätten till ersättning, om anmälan ej inkommit till nämnden inom sex månader efter det skadan inträffat.

51 §.

Om riket indrages i krig, skola bestämmelserna i 2—5 kapitlen äga omedelbar tillämpning jämväl å skada, som dessförinnan inträffat och som eljest varit att bedöma enligt bestämmelserna i detta kapitel, dock att vad sålunda stadgats icke skall medföra ändring i ersättningsbeslut, som redan meddelats av krigsskadenämnden.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Vad i 6 kapitlet finnes stadgat skall äga tillämpning å skada, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Anmälan om skada, som inträffat före lagens ikraftträdande, skall hava inkommit till krigsskadenämnden inom sex månader från dagen för lagens ikraftträdande, vid äventyr att rätten till ersättning eljest är förlorad.

Egendom, som avses med bestämmelserna i 4 kapitlet och som vid tiden för denna lags ikraftträdande var på sätt i 25 § angives brand- eller sjöförsäkrad, skall vara undantagen från försäkring för krigsskada under neutralitetstid, såframt försäkringstagaren gör anmälan därom hos försäkringsgivaren inom tre månader från dagen för lagens ikraftträdande.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 334 i första kammaren av herr *Sylwan* och nr 471 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö. För motionärernas hemställan kommer redogörelse att lämnas i det följande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget, ävensom i fråga om motiveringen för motionärernas hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Enligt lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning skall, i den mån skada å egendom i följd av krig, vari riket kommit, icke gottgöres i annan ordning, för sådan krigsskada beredas ersättning genom statlig krigsförsäkring i den omfattning och på de villkor som i lagen stadgas. Lagen omfattade från början tre skilda egendomsgrupper, nämligen fastigheter jämte vissa inventarier och produkter därå, vidare varor, huvudsakligen handelsvaror, samt slutligen maskiner. Genom lag den 6 december 1940 (nr 980) utsträcktes emellertid lagen om krigsskadeersättning att gälla ytterligare en egendomsgrupp, omfattande personligt lösöre och annan lösegendom. Varje egendomsgrupp utgör enligt lagen ett i förhållande till annan egendom fullt fristående försäkringskollektiv.

Såsom redan nämnts, avser det försäkringsskydd, som sålunda tillskapats, endast skada i följd av krig, vari vårt land indragits. Motsvarande skydd saknas däremot beträffande skada, som drabbar egendom i riket då detta är neutralt och som orsakats av krig mellan andra nationer. På grund av en av de privata försäkringsbolagen allmänt tillämpad s. k. krigsklausul torde möjligheten att genom frivillig försäkring täcka sådan skada vara praktiskt taget utesluten.

Den 21 april 1943 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fyra utredningsmän för att verkställa utredning av *frågan om ersättning för krigsskador å egendom under neutralitetstid*. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 10 maj 1943 överdirektören i försäkringsinspektionen fil. doktorn O. A. Åkesson samt försäkringsdirektörerna K. Eriksson, C. G. Juhlin Dannfelt och P. Ulmgren att verkställa denna utredning samt uppdrog åt Åkesson att i egenskap av ordförande leda utredningsmännens arbete.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen *1943 års krigsskadeutredning*, hava den 31 augusti 1943 avgivit betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen om krigsskadeersättning. Betänkandet finnes såsom bilaga fogat vid propositionen. Det huvudsakliga innehållet i betänkandet är i korthet följande.

I syfte att belysa spörsmålet, huruvida behov föreligger av den ifrågasatta lagstiftningen, har utredningen införskaffat

uppgifter angående arten och omfattningen av sådana egendomsskador i vårt land, som förorsakats av det nu pågående kriget. Vidare har utredningen haft överläggningar i ämnet med vissa större näringsorganisationer. I fråga om antalet och omfattningen av redan inträffade skador framhåller utredningen, att även om den hittillsvarande erfarenheten icke enbart kan anses utgöra tillräckligt skäl för en utvidgad lagstiftning, så bör man av försiktighets skull räkna med en stegring såväl beträffande frekvens som omfattning av inträffade skador efter hand som kriget ingår i sitt slutskede. Utredningen konstaterar, att det hos landets näringsorganisationer föreligger ett starkt önskemål om en utvidgning av krigsskadelagen till att gälla även skador under neutralitetstid, samt att såsom motiv för denna önskan bland annat åberopats en i vida kretsar utbredd oro över frånvaron av möjlighet till ersättning för de ekonomiska följderna av en skadegörelse, som kan bli omfattande och för den enskilde mycket betungande. Utredningen, som kommit till den slutsatsen, att behov föreligger av utökat skydd för ekonomiska förluster härrörande från skador av nu berörd art, framhåller önskvärdheten av att ett sådant skydd snarast möjligt måtte komma till stånd.

Förslagets allmänna grunder innebära i stort sett följande. De principer, som ligga till grund för utformningen av krigsskadelagen, tillämpas i stort sett vid lagstiftningens utbyggande att gälla även under neutralitetstid. Lagförslaget omfattar sålunda samma egendom som den gällande lagen, och dennas uppdelning av egendomen på fyra särskilda fullt fristående försäkringskollektiv bibehålles. Under neutralitetstid saknas anledning att i fråga om någon egendomsgrupp uppskjuta skaderegleringen, varför inträffade skador värderas och ersätts snarast möjligt. Statsverket förskjuter erforderliga medel för skadereglering samt för bestridande av därmed förenade kostnader. Vid viss tidpunkt sker uttaxering av bidrag eller avgifter. Ersättningsfrågor handläggas av den i nuvarande lag omförmälda krigsskadenämnden, som alltså måste omedelbart tillsättas och träda i funktion.

Beträffande kostnaderna för den utsträckt försäkringen förutsätter utredningen, att dessa skola bäras av vederbörande egendomskollektiv. Ett accepterande av principen om snabb reglering av under neutralitetstiden inträffade krigsskador leder till frågan om lämpligaste sättet för åstadkommande av likvida medel för skadeersättningarnas utanordnande. Enda praktiska lösningen av denna fråga anser utredningen vara, att de för skadereglering och omkostnader i övrigt erforderliga medlen förskötteras av statsverket. Om det vid neutralitetsperiodens slut skulle visa sig, att de sammanlagda skadeersättningarna inom något kollektiv uppgå till ett blott obetydligt belopp, bör spörsmålet huruvida utdebitering överhuvud skall verkställas inom detta kollektiv avgöras med hänsyn dels till storleken av det sammanlagda ersättningsbeloppet och dels till kostnaderna för debiteringens genomförande. Skulle skadorna inom ett kollektiv vara mera betydande, medan inom ett annat endast obetydliga skador förekommit, bör icke finnas något hinder för att avgiftsdebiteringen inskränkes till förstnämnda kollektiv, i vilket fall de obetydliga ersättningsbelopp, som avse det andra

kollektivet, skulle komma att åvila det allmänna. Såsom en möjlighet nämner utredningen även det alternativet, att de under löpande neutralitetstid av statsverket förskotterade skadeersättningarna uppgå till ett belopp av sådan storlek, att frågan om verkställande av debitering aktualiseras redan före neutralitetsperiodens slut. Under löpande neutralitetsperiod bör enligt utredningens mening debitering inom varu- och maskinkollektiven icke igångsättas för täckande av kostnaderna för redan inträffade skador, med mindre det belopp, som behöver utdebiteras, uppgår till 1 ‰ av försäkringssumman. Enligt av utredningen införskaffade uppgifter uppgår sammanlagda brandförsäkringsbeloppet för närvarande till omkring 7,058 miljoner kronor inom varukollektivet och omkring 4,470 miljoner kronor inom maskinkollektivet. I fråga om övriga båda kollektiv bör, anser utredningen, utdebitering ej ske förrän vid neutralitetstidens slut skadeförloppet i dess helhet är känt.

Enligt utredningens mening är en konsekvens av ståndpunkten rörande snabb skadereglering, att grunden för krigsskadelagens bestämmelser om ränta å ersättningsbelopp bortfaller. I överensstämmelse därmed föreslår utredningen, att ränta icke må åtnjutas å ersättning för krigsskada under neutralitetstid.

Vad angår frågan om tiden för lagens tillämplighet finner utredningen övervägande skäl tala för att lagen får tillämpning å krigsskador, som inträffat efter den 31 augusti 1939. Däremot avvisar utredningen tanken att redan nu fixera någon tid för lagens hållande i kraft.

Statens krigsskadenämnd bör anförtros handläggningen av frågor om ersättning för krigsskada under neutralitetstid. Nämnden bör tillföras erforderlig sakkunskap särskilt beträffande brandförsäkring. Däremot synes det utredningen åtminstone för närvarande ej påkallat att till ledamöter i nämnden utse representanter för envar mera betydande intressegrupp, som beröres av lagen. Utredningen finner, att antalet ledamöter i nämnden bör kunna begränsas till högst fem jämte lika antal suppleanter.

Utöver de genom införandet av försäkring för skador under neutralitetstid direkt betingade ändringarna av lagen om krigsskadeersättning har utredningen föreslagit ändrad lydelse av vissa lagrum, bl. a. 16 § och 25 § 2 mom., såvitt angår de däri upptagna stadgandena beträffande fartyg och fartygstillbehör.

Jämlikt 16 § är — under förutsättning av frivillig brandförsäkring — varje fartyg under bygnad å varv (obligatoriskt) försäkrat mot krigsskada i varu- eller maskinkollektivet. På grund av bestämmelserna i 25 § 2 mom. undantages från lagens tillämpning varje fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller för likartat ändamål, så ock fiskefartyg med en bruttodräktighet av tjuu registerton eller därutöver, jämte sålunda undantaget fartygs tillbehör.

Vad sålunda stadgats kunde enligt utredningens mening möjligen föranleda till den tolkningen, att krigsskadelagen ägde tillämpning å färdigbyggt handelsfartyg, även då detta av en eller annan anledning icke nyttjades för sitt

ändamål. Det syntes utredningen mest troligt, att lagstiftaren med uttrycket »nyttjas till handelssjöfart» avsett att ange en viss fartygskategori på grundval av det ändamål, för vilket fartyget byggts, därvid det förhållandet saknade relevans, huruvida fartyget vid ett visst tillfälle faktiskt nyttjades eller icke. Dock borde enligt utredningens mening icke förbises, att en tolkning, som fäste avgörande vikt vid om fartyget verkligen nyttjades, i vissa fall kunde hava fog för sig. Om sistnämnda tolkning skulle vara den riktiga, så innebure detta, att t. ex. temporärt upplagda handelsfartyg vore eller kunde vara att hänföra till krigsskadelagens lösörekollektiv. Utredningen ansåge det icke rimligt att belasta nämnda kollektiv, som avsåge att skydda helt andra egendomsgrupper, med risker av detta slag. Utan att vilja taga ställning till förenämnda tolkningsproblem ansåge utredningen, att krigsskadelagen uttryckligen borde från lösörekollektivet undantaga varje fartyg, som vore avsett att nyttjas som handelsfartyg.

I betänkandet påpekas vidare, att även upplagda handelsfartyg i stor utsträckning äro frivilligt krigsförsäkrade hos statens krigsförsäkringsnämnd. Om man godkände den tolkningen av krigsskadelagen — fortsätter utredningen — att även temporärt upplagda handelsfartyg vore föremål för obligatorisk försäkring enligt krigsskadelagen, bleve konsekvensen tydligen den, att i händelse av krigsskada å upplagt handelstonnage såväl krigsförsäkringslagen som krigsskadelagen kunde bliva tillämpliga på försäkringsfallet. Vidare framhålles, att samma förhållande kunde inträffa i fråga om fartyg, som i krigsskadelagens mening alltjämt vore under byggnad å varv men som desslikes blivit försäkrat hos krigsförsäkringsnämnden. Denna hade dock hittills icke meddelat försäkring av fartyg under byggnad å svenskt varv före sjösättningen. I syfte att åstadkomma en klar gränslinje mellan å ena sidan området för krigsförsäkring enligt krigsskadelagen och å andra sidan krigsförsäkringsnämndens verksamhetsområde föreslår utredningen sådan jämkning i krigsskadelagen, att fartyg under byggnad å varv bibehålles som objekt för denna lag endast intill dess fartyget blivit sjösatt. I fråga om undantaget fartygs tillbehör föreslås, att blott sådana tillbehör undantagas, vilka finnas ombord å fartyget.

Över utredningens förslag hava, efter remiss, *yttranden* avgivits av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, statskontoret, kommerskollegium, försäkringsinspektionen, lantbruksstyrelsen, statens krigsförsäkringsnämnd, kooperativa förbundet, sjöassuradörernas förening, svenska försäkringsbolags riksförbund, svenska järnvägsföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund samt Sveriges redareförening. Vid kommerskollegii utlåtande hava fogats yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Icke från något håll hava betänkligheter uttalats mot en lagstiftning till skydd mot krigsskador under neutralitetstid. Tvärtom har i flertalet yttran-

den framhållits såsom önskvärt, att en sådan lagstiftning snarast möjligt kommer till stånd.

På vissa punkter av större eller mindre principiell betydelse ha emellertid erinringar framställts mot utredningens förslag.

Beträffande det närmare innehållet i yttrandena hänvisas till propositionen (sid. 9—13, 18, 19, 21, 22 och 24).

Vid remiss till lagrådet av ett inom handelsdepartementet på grundval av utredningens förslag utarbetat lagförslag i ämnet anförde *departementschefen, statsrådet Eriksson*, bl. a. följande:

»Redan under förarbetena till den nu gällande krigsskadelagen uttalades från olika håll önskemål om att anordningar vidtoges för reglering jämväl av sådana skador, som inträffat genom andra makters tillskyndan utan att krigstillstånd för Sveriges del förelåge. Sedan dess har egendom i vårt land gång efter annan drabbats av skador såsom följd av det utanför våra gränser pågående kriget. Jag delar visserligen utredningens uppfattning, att de skador, vilka inträffat fram till tiden för den av utredningen verkställda undersökningen, i och för sig knappast kunna anses utgöra tillräckligt skäl för en utvidgning av gällande lagstiftning till att omfatta jämväl sådana krigsskador, som uppkomma medan vårt land är neutralt. Emellertid synas den senaste tidens erfarenheter giva vid handen, att krigets intensifiering ökar riskerna för dylik skadegörelse. Det förhållandet, att den enskilde för närvarande står utan möjlighet att genom försäkring skydda sig mot de ekonomiska följderna av sådan skadegörelse, har helt naturligt — särskilt inom näringslivet — framkallat en viss oro, vilken uppenbarligen skulle komma att dämpas genom den ifrågasatta lagstiftningen. Det bör också beaktas, att den förefintliga luckan i vår beredskapslagstiftning på detta område kan medföra svårigheter för svenska medborgare och företag i utlandet att utfå ersättning för krigsskador å deras där befintliga egendom.

Med hänsyn till vad sålunda framhållits finner jag avgörande skäl tala för att den nuvarande lagstiftningen angående ersättning för krigsskador snarast möjligt utbygges att gälla jämväl sådana skador, som under neutralitetstid drabba egendom i vårt land.

Jag ansluter mig till utredningens uppfattning att lagstiftningen bör utbyggas efter i stort sett samma principer, som ligga till grund för den nuvarande krigsskadelagen. De skäl, som motiverat egendomens uppdelning på fyra särskilda, i princip självförsörjande försäkringskollektiv, äga alltjämt giltighet. Jag anser mig därför icke kunna biträda det av Sveriges fastighetsägareförbund framförda förslaget att låta det allmänna bära kostnaderna för inträffade krigsskador.

Den i ett par yttranden berörda frågan om försäkringskyddets utsträckning till att avse ersättning jämväl för driftsavbrott och för inkomstminskning av fast egendom diskuterades redan under förarbetena till den nuvarande krigsskadelagen. Enligt min mening saknas anledning att nu göra avsteg från den därvid godtagna principen, att sådan skada icke skall er-

sättas. Ett frångående av denna princip skulle uppenbarligen skapa helt nya problemställningar av delvis svårlost art. Det må vidare framhållas, att ett snabbt skaderegleringsförfarande — vilket synes möjligt att i regel genomföra under neutralitetstid — torde i avsevärd mån reducera behovet av avbrottsförsäkring. Den enligt uppgift icke särskilt stora frekvensen av civila avbrottsförsäkringar synes även tala för att denna försäkringsform ej inför-livas med den obligatoriska statliga krigsskadeförsäkringen.

Utredningens påpekande, att krigsskadelagen avser att skydda endast egendom i Sverige, ehuru detta icke klart framgår av lagtexten, är uppenbarligen riktigt. Till förebyggande av tveksamhet angående lagens tillämp-lighet i rummet torde det vara lämpligt att, på sätt utredningen föreslagit, förtydliga lagtexten i denna del. Försäkringsinspektionen har framhållit, att fiskefartyg med en bruttodräktighet under tjugu registerton jämte ombord därå befintligt lösöre icke skulle komma att omfattas av krigsskadelagen, då fartyget befunde sig utanför territorialgränsen. Denna fråga bör icke läm-nas obeaktad, ehuru den torde sakna större praktisk betydelse. Fiskefartyg av denna storleksklass jämte därtill hörande redskap lära nämligen alle-nast i ringa utsträckning vara frivilligt brand- eller sjöförsäkrade och om-fattas i följd härav endast undantagsvis av krigsskadelagen. Oavsett detta bör det dock icke komma ifråga att ställa denna egendom utan möjlighet till försäkringsskydd mot krigsskador då egendomen — i och för fiske — nyttjas utanför territorialgränsen. Formellt möter intet hinder att hänvisa denna egendom till frivillig försäkring hos statens krigsförsäkringsnämnd, antingen helt och hållet eller i den mån egendomen icke skyddas av krigs-skadelagen. En lösning av spörsmålet efter dessa linjer synes emellertid be-häftad med uppenbara praktiska olägenheter. Jag vill vidare understryka vad som härutinnan framhölls under förarbetena till nuvarande lag, näm-ligen att den fiskarbefolkning, varom här är fråga, i allmänhet står främ-mande för försäkringstanken och dessutom till stora delar lever i så be-gränsade ekonomiska förhållanden, att krigsförsäkringspremierna skulle kän-nas svåröverkomliga. Då man under dylika omständigheter kan befara, att anslutningen till en frivillig krigsförsäkring skulle bliva ringa, förordar jag såsom en lämpligare lösning, att sådana fiskebåtar, varom här är fråga, jämte därå befintlig egendom bibehållas som försäkringsobjekt enligt krigsskadela-gen. även då fartygen för fiske nyttjas utanför territorialgränsen.

Främmande stat tillhörig egendom är enligt 2 § 1 mom. krigsskadelagen undantagen från lagens tillämpning. Däremot omfattar lagen annan utländsk egendom här i riket. Då ändring härutinnan ifrågasatts i vissa yttranden, samt spörsmålet om den utländska enskilda egendomens ställning i detta hänseende icke tidigare särskilt uppmärksammats, synes det lämpligt att denna fråga nu upptages till behandling.

Jag vill då till en början framhålla, att den omständigheten att viss egen-dom omfattas av lagen visserligen för ägaren medför vissa förmåner men även en viss förpliktelse, nämligen skyldighet att med avgift för egendomen bidra till finansieringen av denna försäkring. Då försäkringsskyddet så-

lunda lämnas mot ersättning från de försäkrade, kan det i och för sig knappast anses olämpligt att detsamma omfattar även utlänningar. Dessa skulle ju eljest komma att i visst hänseende intaga en förmånligare ställning än svenska medborgare. Erinras må tillika, hurusom vid tillkomsten av lagen som motiv för densamma bland annat framhölls dels såsom ett samhällsintresse av första ordningen, att ägare av krigsskadade fastigheter erhöles medel för fastigheternas återställande i brukbart skick, dels ock angelägenheten av åtgärder, som möjliggjorde ett snabbt ersättande av skador berörande varuförsörjningen under ett krig. Vad sålunda anfördes äger uppenbarligen giltighet oberoende av om ägarna till den skadade egendomen äro svenskar eller utlänningar.

Om man emellertid anser vad nyss sagts icke böra hindra, att från försäkringsskyddet undantages utländsk enskild egendom, måste jämväl beaktas att ett dylikt undantagande kan allvarligt skada även svenska intressen. Därigenom skulle, därest en fastighet i utländsk ägo genom in-teckning är belånad hos svensk långivare, denne i händelse av krigsskada å fastigheten gå miste om sin rätt — enligt 9 § i lagen — till betalning ur utfallande ersättningsbelopp. Vid krigsskada å varulager, maskiner eller annan lös egendom, tillhörig utlänning, skulle dennes ekonomiska ställning kunna bli undergrävd, till skada för hans svenska borgenärer. Äro utlänningar genom förmedling av juridisk person, svensk eller utländsk, delägare i egendom här i landet, skulle ett undantagande av denna egendom från skydd enligt krigsskadlagen även gå ut över eventuella svenska delägare.

Att, oaktat de skäl som sålunda tala emot ett undantagande av utländsk enskild egendom från lagens tillämpning, förslag härom likväl väckts i detta ärende har huvudsakligen motiverats med önskemålet att vårt land måtte komma i ett bättre läge vid förhandlingar med främmande stat rörande behandlingen av krigsskadad svensk egendom å denna stats territorium. Detta är otvivelaktigt, med hänsyn till de betydande värden som den svenska egendomen utomlands representerar, förtjänt av allvarligt beaktande. Framhållas må tillika, att det skulle kunna framstå såsom stötande för rättsuppfattningen, därest ersättning enligt lagen utginge för utländsk egendom ågången krigsskada, som vållats av den utländska statens krigsmakt.

Jag vill med hänsyn till det nyss anförda förordna, visserligen icke att utländsk enskild egendom undantages från lagens tillämpning men att Konungen förlänas befogenhet att, då omständigheterna föranleda därtill, förordna om sådant undantag beträffande egendom, som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till största delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat. Dylikt förordnande synes böra komma i fråga huvudsakligen då i den främmande staten svensk egendom icke beredes skydd, som kan anses likvärdigt med skydd enligt lagen. Även andra fall kunna dock tänkas, då det måste anses med svenska intressen förenligt att ett förordnande av nyss angivet innehåll kan meddelas. Att emellertid ifrågavarande befogenhet enligt min mening bör utövas med största varsamhet torde framgå av vad jag tidigare anført i detta ämne.

Därest förordnande av nyss antydd innebörd meddelas, torde i samband därmed vissa tillämpningsföreskrifter böra utfärdas med stöd av 44 § i lagen. Särskilt lärer behov då föreligga av bestämmelser för reglering av frågan i vilken ordning egendom tillhörig medborgare eller juridisk person i den främmande staten skall särskiljas vid avgiftsuppbörden inom de olika försäkringskollektiven.

För krigsskada å egendom inom lösörekollektivet skall enligt 26 § krigsskadelagen den försäkrade stå viss självrisk, motsvarande fem procent av försäkringsbeloppet. Fullmäktige i riksbanken hava nu ifrågasatt, huruvida icke från försäkringsskyddet i regel borde uteslutas skador under en viss värdegräns. Frågan härom har, vad lösörekollektivet beträffar, tidigare varit under diskussion, därvid emellertid den lösning, som återspeglas i nyssnämnda lagregel, ansågs vara att föredraga. Jag finner icke skäl föreligga att härutinnan förorda en lagändring. Vad härefter angår fastighets-, varu- och maskinkollektiven skulle visserligen genom en bestämmelse med syfte att från skaderegleringsförfarandet utmönstra bagatellskador antagligen kunna vinnas en förenkling av administrationsapparaten. Gent emot denna praktiska synpunkt må emellertid framhållas, att, enligt vad jag inhämtat, hittills inträffade smärre krigsskador i flertalet fall drabbat personer, för vilka även ett ringa ersättningsbelopp är av betydelse. Omdömet gäller särskilt fönsterskador och andra mindre skador å fastigheter i samband med minexplosioner. Med hänsyn härtill, och då en reduktionsregel skulle innebära en viss orättvisa gent emot de mindre försäkringstagarna, vilka dock själva måste för fulla värdet av sin egendom bidra till finansieringen av utgående skadeersättningar, anser jag mig icke böra förorda en generell bestämmelse om självrisk till visst belopp. Den av fullmäktige föreslagna anordningen, enligt vilken i lagen skulle stadgas dylik självrisk men krigsskadenämnden samtidigt bemyndigas att i ömmande fall utanordna ersättning, torde knappast innebära några större praktiska fördelar i fråga om administrationen. Man finge nämligen sannolikt räkna med stor frekvens av ersättningsanspråk under återopande av ömmande ekonomiska förhållanden.

Utredningen har förebragt övertygande skäl för att staten bör förskottera erforderliga medel till gäldande av krigsskadeersättningar jämte administrationskostnader. I enlighet med vad utredningen vidare föreslagit, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra huruvida och vid vilken tidpunkt utdebitering av bidrag eller avgifter skall ske.

Såsom jag redan framhållit bör man räkna med att reglering av inträffade skador under neutralitetstiden i allmänhet kommer att ske utan uppskov. Vid sådant förhållande delar jag utredningens uppfattning att skäl till räntegottgörelse under denna tid icke föreligger. Gentemot försäkringsinspektionens påpekande att räntegottgörelse synes skäligen i fall, då frågan om ersättning kan komma att förhalas genom förhandlingar med främmande makt, må framhållas, att hinder icke torde möta för krigsskadenämnden att i dylikt fall utanordna ersättning till den skadelidande. Den utdömda ersättningen kan därefter vid förhandlingarna sökas åter på diplomatisk väg.

Jag finner icke anledning att — på sätt föreslagits i vissa yttranden — i detta sammanhang upptaga den fristående frågan om ändring av räntebestämmelsen i 18 § krigsskadelagen.

Beträffande frågan huruvida lagen bör göras tillämplig på skador, som redan inträffat då de nya bestämmelserna träda i kraft, har i vissa yttranden intagits en från utredningens förslag avvikande ståndpunkt. I dessa yttranden ur principiella och praktiska synpunkter framförda betänkligheter mot utredningens förslag kunna icke fränkännas betydelse vid frågans bedömning. Enligt vad från utredningens sida för mig uppgivits torde hittills inträffade skador så gott som undantagslöst hava gjorts till föremål för utredning och värdering av den lokala polismyndigheten. Även om värderingen i regel icke skett efter strängt försäkringsmässiga normer, torde detta förhållande dock vara av underordnad betydelse med hänsyn till skadornas i genomsnitt ringa omfattning. I betraktande av det klarläggande, som sålunda redan skett av de inträffade skadornas art och omfattning, lär skaderegleringen icke komma att erbjuda alltför stora svårigheter. En viss anhopning av ärenden under tiden närmast efter det krigsskadenämnden trätt i funktion synes dock ofrånkomlig. En enligt min mening särskilt betydelsefull synpunkt på frågan är emellertid, att vid utdebitering inom respektive försäkringskollektiv avgift i princip skall uttagas jämväl för egendom som drabbats av krigsskada, oavsett om denna inträffat före eller efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande. Det förefaller rimligt att kompensera denna i och för sig obegränsade bidragsskyldighet med en motsvarande rätt till ersättning. Med hänsyn härtill och jämväl till övriga av utredningen åberopade skäl till förmån för förslaget om retroaktiv giltighet av de nya bestämmelserna anser jag mig böra biträda detta förslag.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda instruktion för krigsskadenämnden samt att utse ledamöter och suppleanter i nämnden. Vad i olika yttranden framhållits angående nämndens sammansättning bör därvid tagas under överbägande.»

Beträffande utredningens förslag i fråga om gränsdragningen mellan den automatiska försäkringen enligt krigsskadelagen och den frivilliga krigsförsäkringen, såvitt angår fartyg, anförde departementschefen:

»Enighet synes råda om att färdigbyggda handelsfartyg och därmed i 25 § 2 mom. a) krigsskadelagen likställda fartyg principiellt böra vara uteslutna ur lösörekollektivet, oavsett om i det särskilda fallet fartyget nyttjas för sitt ändamål eller ej. Detta torde jämväl hava varit syftet med undantagsbestämmelsen i 25 § 2 mom. a). Såsom utredningen påpekat, kan emellertid i vissa fall uppstå tvekan vid bestämmelsens tillämpning. I likhet med utredningen finner jag det därför önskvärt att åstadkomma ett förtydligande i lagtexten, vilket torde vinnas genom den av utredningen föreslagna formuleringen, att varje till handelssjöfart (eller likartat ändamål) *avsett* fartyg skall vara uteslutet ur lösörekollektivet.

Varje fartyg under byggnad å varv hänföres enligt 16 § till endera varu- eller maskinkollektivet. På grund av bestämmelser, som meddelats jämlikt

samma paragraf, skola alla fartygsbyggen å våra större skeppsvarv tillhöra maskinkollektivet, övriga däremot varukollektivet. Av utredningen har påpekats, att uttrycket »under byggnad» är oklart och därför kan ge anledning till vissa svårigheter vid lagtillämpningen. Utredningen framhåller särskilt, att det av praktiska skäl är angeläget att skapa en klar gräns mellan området för krigsförsäkringsnämndens verksamhet och området för krigsskadelagens tillämpning. För egen del instämmer jag med utredningen härutinnan. Såsom alternativ till utredningens förslag att låta sjösättningen markera gränsen har i vissa yttranden gjorts gällande, att ett fartyg under byggnad bör kvarstå såsom objekt för försäkring enligt krigsskadelagen intill dess leverans skett. I ett annat yttrande har föreslagits att tidpunkten, då fartyget är färdigställt för leverans, bör vara avgörande. Enligt min mening kan icke något av dessa alternativ anses tillfredsställa samma krav på klarhet som utredningens förslag. Jag vill särskilt understryka angelägenheten av att gränsen markeras av en utåt tydligt manifesterad händelse, i möjligaste mån undandragen parternas disposition. Gentemot utredningens förslag har — särskilt från varvsindustriens sida — anförts, bland annat, att fartyget efter sjösättningen såsom objekt för krigsförsäkringsnämndens verksamhet troligen komme att belastas med större kostnader för försäkringsskyddet än om fartyget finge intill leveransen kvarbliva inom något av krigsskadelagens egendomskollektiv, ävensom att krigsförsäkringsnämnden äger uppställa villkor för meddelande av försäkring. Vidare har framhållits, att även i ersättningshänseende fartyget enligt utredningens förslag skulle komma i försämrad ställning. Härtill må anmärkas att, enligt vad jag inhämtat, krigsförsäkringsnämnden torde komma att tillämpa en synnerligen moderat premiesättning beträffande ifrågavarande fartygskategorier. Även om — vilket dock icke kan anses säkert — premieutgifterna till krigsförsäkringsnämnden i det särskilda fallet kunna komma att överstiga den avgift, som kan bli uttaxerad enligt krigsskadelagen, bör icke förbises, att varvet i regel torde äga möjlighet att taga ut åtminstone en väsentlig del av kostnaderna av sin uppdragsgivare. Ur denna synpunkt sett bör det av krigsförsäkringsnämnden praktiserade systemet med förutbestämda, fixa premier erbjuda en fördel för varven framför krigsskadelagens anordning med avgifter, vilka — åtminstone under neutralitetstid — bestämmas kanske relativt lång tid i efterhand. Möjligheten för krigsförsäkringsnämnden att uppställa villkor lärer i förevarande fall icke betyda annat än ett i och för sig rimligt krav på åtgärder i syfte att förebygga skadefall. Beträffande den för krigsförsäkringsnämnden föreskrivna maximeringen av ersättningsbelopp bör observeras, att denna, såsom kommerskollegium påpekat, icke gäller nybyggnader. Enär invändningarna mot den rationella lösning av problemet, som utredningens förslag innebär, alltså icke synas övertygande, förordar jag nämnda förslag. Genomförandet av detsamma förutsätter viss ändring i de för krigsförsäkringsnämndens verksamhet gällande bestämmelserna.»

Beträffande detaljmotiveringen i övrigt hänvisas till propositionen (sid. 18—25).

Lagrådet har i utlåtande över det till lagrådet remitterade förslaget hemställt om vissa jämkningar av huvudsakligen formell natur. Vissa av dessa anmärkningar ha beaktats i det genom propositionen framlagda förslaget.

Föredragande departementschefen har i samband med avlåtandet av propositionen beträffande frågan om täckandet av de kostnader statsverket förutsatts skola förskottera i anledning av den föreslagna lagstiftningen anfört följande:

»Därest riksdagen intet har att däremot erinra, torde för nu ifrågavarande förskottering erforderliga medel, vilkas storlek det givetvis är omöjligt att på förhand beräkna, tills vidare få gäldas från det å förskottsstaten för försvarsväsendet under fonden för förslag till statsverket uppförda förslagsanslaget till försvarsberedskapens stärkande i allmänhet. Till täckande av kostnaderna böra medel äskas av riksdagen först vid slutet av budgetåret, då den totala medelsåtgången under budgetåret kan beräknas.»

I *motionerna I: 334 och II: 471*, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring av förslaget, »att ersättning enligt krigsskadelagen skall utgå för krigsskada å brandförsäkrat fartyg, som ännu icke blivit levererat».

Utskottet.

Genom nu gällande lag om krigsskadeersättning är all fast och lös egendom här i riket, som icke blivit uttryckligen undantagen, försäkrad för skada i följd av krig, vari riket indragits. Den av lagen omfattade egendomen indelas i fyra särskilda grupper, kollektiv, vilka med hänsyn till det huvudsakliga föremålet för försäkringen vanligen brukas benämnas fastighets-, varu-, maskin- och lösörekollektiven. Varje sådan grupp är avsedd att vara självförsörjande, så att kostnaderna för skadeersättningar och förvaltning inom varje grupp bestridas genom försäkringsavgifter å egendomen inom den gruppen. Försäkringen är vad beträffar varu-, maskin- och lösörekollektiven anknuten till villkoret, att egendomen är på vanligt sätt brandförsäkrad eller i vissa fall sjöförsäkrad. Ersättning för skada å egendom tillhörande fastighets- eller lösörekollektivet utbetalas i regel först efter krigets slut, medan ersättning för skada å egendom tillhörande varu- eller maskinkollektivet utbetalas så snart ske kan av medel, som inflyta genom utdebitering av avgifter omedelbart efter krigsutbrottet. Förvaltnings- och skaderegleringsverksamheten skall omhänderhavas av statens krigsskadenämnd.

Såsom redan nämnts avser försäkringskyddet enligt lagen endast skada i följd av krig, vari riket indragits. Genom det nu framlagda förslaget åsyftas en utvidgning av skyddet att gälla även skada, som orsakats av krig mellan andra nationer då vårt land är neutralt (krigsskada under neutralitetstid). Förslaget har beträffande försäkringen för sådan skada bibehållit de bärande principerna i gällande lag. Dock har skaderegleringen icke beträffande någon egendomsgrupp ansetts böra uppskjutas. Inträffade skador skola sålunda värderas och ersättas snarast möjligt. Erforderliga medel för skadeersättningar

och förvaltningskostnader hava förutsatts skola förskottas av statsverket, medan försäkringsavgifter avsetts skola utdebiteras i efterhand i enlighet med vissa i propositionen uppdragna riktlinjer. Enligt dessa bör, om de sammanlagda skadeersättningarna inom någon egendomsgrupp utgöra ett endast obetydligt belopp, avgiftsdebitering kunna helt inställas inom den gruppen och kostnaderna stanna å statsverket. Med hänsyn till den föreslagna snabba skaderegleringen skall enligt förslaget ränta ej åtnjutas å ersättning för skada under neutralitetstid.

De nya bestämmelserna hava föreslagits skola erhålla retroaktiv verkan beträffande skador, som inträffat efter den 31 augusti 1939.

Utskottet anser den föreslagna lagstiftningen fylla ett genom den befarade intensifieringen av kriget allmer aktualiserat behov och har ej funnit anledning till erinran mot de principer, efter vilka den utformats.

Inom utskottet har emellertid fråga uppstått om lämpligheten av bestämmelsen att ränta ej skall utgå å ersättning för skada under neutralitetstid. Enligt gällande lag äger ersättningsberättigad åtnjuta ränta, då fråga är om skada å egendom tillhörande varu- eller maskinkollektivet efter det en månad förflutit från skadeanmälan och då fråga är om skada å egendom inom fastighets- eller lösörekkollektivet, då sex månader förflutit efter krigets slut. Dessa regler vila på det antagandet, att skaderegleringen under krigstid kan bli fördröjd ävensom att en viss olikformighet mellan skilda ersättningsberättigade inom samma försäkringskollektiv kan uppkomma i följd av mer eller mindre tillfällig brist på likvida medel till täckande av skadorna. Räntegottgörelsen har avsetts skola kompensera det dröjsmål eller den bristande likställighet i ersättningshänseende, som sålunda förutsatts kunna uppstå. Utskottet delar den av 1943 års krigsskadeutredning uttalade meningen, att dessa synpunkter till förmån för räntegottgörelse ej äga giltighet under neutralitetstid. Den skadegörelse av väsentligt mindre omfattning, varmed man då har att räkna, behöver icke föranleda uppskov med reglering av inträffade skador. Såsom departementschefen anført möter icke hinder för krigsskadenämnden att i fall, då förhandlingar om ersättning föras med främmande makt, utanordna ersättning till den skadelidande utan avvaktan på resultatet av förhandlingarna. Ej heller föreligger risk, att utbetalning av ersättning fördröjes på grund av brist på likvida medel, då ju statsverket förutsatts skola förskottas ersättningsbeloppen. Att, såsom föreslagits av försäkringsinspektionen, hålla möjligheten till räntegottgörelse öppen genom en bestämmelse om befogenhet för Konungen att för visst fall medgiva undantag från regeln, att ränta ej skall utgå, kunde komma att leda till att framställningar gjordes i oträngt mål och sålunda åsamka onödigt arbete. Då man torde vara berättigad räkna med att reglering av skador under neutralitetstiden i allmänhet kommer att ske utan uppskov, skulle en sådan undantagsbestämmelse dessutom komma att sakna praktiskt värde. Med hänsyn till vad sålunda anförts ansluter sig utskottet jämväl till förslaget, att ränta ej skall gottgöras å ersättning för skada under neutralitetstid.

Utöver de genom införandet av försäkring för skada under neutralitetstid direkt betingade ändringarna av lagen om krigsskadeersättning ha föreslagits vissa ändringar av lagen i övrigt. Av sistnämnda ändringar ådrager sig den som avser 16 § största intresset. Enligt detta lagrum i dess nuvarande lydelse är — under förutsättning av frivillig brandförsäkring — varje fartyg under byggnad å varv obligatoriskt försäkrat mot krigsskada i varu- eller maskinkollektivet. Fartyg under byggnad kunna, sedan de sjösatts, även frivilligt krigsförsäkras hos statens krigsförsäkringsnämnd. I syfte att åstadkomma en klar gränslinje mellan å ena sidan området för krigsförsäkring enligt lagen om krigsskadeersättning och å andra sidan krigsförsäkringsnämndens verksamhetsområde har nu föreslagits, att fartyg under byggnad å varv bibehållas som objekt för krigsskadelagen endast till dess fartyget blivit sjösatt. I motionerna I: 334 och II: 471 har yrkats sådan ändring av förslaget, »att ersättning enligt krigsskadelagen skall utgå för krigsskada å brandförsäkrat fartyg, som ännu icke blivit levererat». Yrkandet torde innebära, att fartyget skall vara föremål för försäkring enligt krigsskadelagen ej allenast så länge det är under byggnad utan även sedan det blivit färdigställt men ännu ej levererat. I sistnämnda avseendet åsyftas alltså en utvidgning även av gällande lags tillämpningsområde. Departementschefen har i propositionen lämnat en utförlig motivering för det framlagda förslaget. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen anfört. Det kan beträffande ifrågavarande gränsdragning tilläggas, att en reglering, som förlade gränsen till en senare tidpunkt än sjösättningen, kunde missbrukas genom förhållning av fartygets färdigställande. Enligt vad utskottet inhämtat torde krigsförsäkringsnämnden ej komma att uppställa sådana villkor för frivillig krigsförsäkring av ett sjösatt fartyg, att de med hänsyn till riskens art och storlek skulle te sig obilliga.

Vad angår fartygsbyggen, som redan nu äro kontrakterade, bör vid bedömning av ifrågavarande spörsmål hållas i minnet, att den ifrågasatta lagstiftningen ej medför någon för varven oförmånlig rubbning av de förutsättningar som legat till grund för beräkning av kostnaden för försäkring mot risker under neutralitetstiden, då ju skada under neutralitetstid ej alls ersättes enligt gällande krigsskadelag. Däremot kan det icke förnekas, att den nya gränsdragningen kan komma att åsamka varven kostnader för frivillig försäkring mot skada under krigstid, vilka ej tagits i beräkning vid avtalssluten. Kostnaden för själva försäkringen torde emellertid bliva förhållandevis ringa. Den omständigheten att kostnader kunna uppstå för sådan förflyttning av fartyg, som föreskrivits såsom villkor för försäkringens meddelande, torde ej i och för sig kunna åberopas såsom skäl för ändringar av den föreslagna bestämmelsen. I fall då särskilda omständigheter, exempelvis politiska överväganden, föranleda därtill att en ur säkerhetssynpunkt eljest ändamålsenlig förflyttning lämpligen bör underlåtas, torde frivillig krigsförsäkring ändå kunna komma till stånd. Utskottet förutsätter, att sådana omständigheter utom de enskildas rådighet ej komma att inverka förhöjande på premiesättningen. På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn till

intresset av att försäkringsskyddet enligt krigsskadelagen förbehålles för sådana risker, mot vilka frivillig försäkring ej kan erhållas, finner utskottet ej heller beträffande redan nu kontrakterade fartygsbyggen skäl att förorda avsteg från den i propositionen föreslagna bestämmelsen.

Mot de föreslagna ändringarna i övrigt har utskottet intet att erinra.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;
samt

B. att motionerna I: 334 och II: 471 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Stockholm den 16 november 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Wistrand, Olof Carlsson, Manner-skantz, Roos, Holstenson* och *Nils Elovsson*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herr *Olovson* i Västerås, fröken *Andersson*, herr *Hallagård*, fru *Nordgren** samt herrar *Hermansson, Holm* och *Lundgren*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.